

RUSYALI TÜRKOLOG GORDLEVSKI'NİN 1920'Lİ YILLARDA ANKARA'DA TOPLADIĞI HALK RİVAYETLERİ

Hatıra YUSUFOVA

Dr. Hazar Üniversitesi, Azerbeycan

Özet

Akademisyen, Moskova Devlet Üniversitesi profesörü Vladimir Aleksandroviç Gordlevsky (1876-1956) şarkiyatçı, Türkolog, Türk dili ve edebiyatı, Türk folkloru ve Türk tarihi üzerine kendisini geliştiren uzmanlardan biri olmuştur. Moskova Üniversitesi tarih-filoloji bölümü mezunu olan Gordlevsky 1904-1907 yıllarında İstanbul'da Türk ve Arap dilleri üzerine staj yapmıştır. 1907-1918 yılları arasında Lazarev Enstitüsü'nde Türk Dili ve Edebiyatı, Türkiye Tarihi derslerini okutan Gordlevsky Türkiye'yi gezerek toplamış olduğu etnografik bilgilerle bu alanda yeni belgelere ulaşmış, Rus edebiyatıyla ilgili yapıtları, aynı zamanda V. M. Garşi'nin ve A.P. Çehov'un eserlerini Türkçeye tercüme etmiştir. Türk dili, tarihi, etnografisi, folklor ve edebiyatı üzerine yaklaşık 300 araştırmaya imza atan, Türkiye'yi her ziyaretinde yeni belgelerle karşılaşmıştır. 1931 yılında yayınlanan ilk Türkçe - Rusça sözlüğün editörlüğünü yapan Gordlevsky'nin en önemli tarihi araştırması 1941 yılında "Küçük Asya Selçuklu Devleti" başlığıyla yayınlanan eseridir. V.A Gordlevsky'nin "Seçkin Eserleri" dört cilt şeklinde yayınlanmıştır. Birinci cilt, esasen, ortaçağ vesikalarına istinaden, Türkiye tarihini ve o döneme ait derlediği masal ve efsaneleri içerir. İkinci ciltte Türk ve diğer yabancı ülkelerin dili, folkloru ve edebiyatıyla ilgili eserler yer almaktadır. Üçüncü cilt Türkiye ile ilgili kültürel ve tarihi konularda Gordlevsky'nin notlarını ve araştırmalarını kapsamaktadır. Dördüncü cilt üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yayınlanan tarihi ve etnografik eserlerin yanı sıra "16. yüzyıl İstanbul" adlı ilk yayınlanmış çalışmayı içermektedir. İkinci ve üçüncü bölümlerde Gordlevsky'nin oryantalizm çalışmalarının tarihine yönelik konuşmaları, ünlü Rus ve yabancı bilim adamları ile ilgili yapılan araştırmalar da yer almaktadır. I. Ciltte bulunan "Masallar ve Efsaneler" hakkında yazılmış makale dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde "Osmanlı Masalları ve Efsaneleri" adı altında

163 evliyanın mucizeleri ile ilgili hikâyeler yer alıyor. İkinci bölümde “Tarihi Osmanlı Masalları” başlığı altında "Kent İsimlerinin Kökeni", "Kentlerin Temelleri, Camilerin İnşası ", "Şehirlerin Fethedilmesi", "Truva Atı", "Lanetlenmiş Yerler" “Hükümdarların Hatırası" ser levhalı 30 efsaneyi kapsamaktadır. Üçüncü bölümde "Hacı Bektaş-ı Veli", "İskender Zülkarneyn", "Osmanlıların Avrupa'ya Yürüyüşü" gibi hikâyeleri içerir. Dördüncü bölüm "1926 ve 1928'de Türkiye'de Masal ve Efsaneler" şeklinde adlandırılmıştır. Burada I. bölümde İstanbul (1-165), II. bölüm Ankara (166-175) "Hacı Bayram", "Hüseyin Gazi", "Şerafettin (sultan)", "Kesikbaş", "Kırklar", "Ali'nin Taşı", "Nakşibendi Sultan" (Şeyh Hüseyin Baheddin)," Nuh ", "Ebu Hanife ", " Harun er-Reşid'le ilgili halk ağzından toplanmış hikâyelere yer verilmiştir. Bildirimizde Gorlevskiy'nin eserlerinden yola çıkarak Ankara'yla ilgili rivayetleri incelemeği ve bilim camiasına sunmayı hedeflemekteyiz. III. bölümde Yabanabat'ta (176-177), IV. bölümde Kırşehir'de, V. bölümde Aksaray, VI. bölümde Konya'da, VII. bölümde Kütahya'da, VIII. bölümde ise Bursa'da toplanan efsane ve hikâyeleri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ankara, Gordlevsky, Osmanlı, hikâye, efsane, Kesikbaş, Kırklar.*

FOLK NARRATIONS COLLECTED OF RUSSIAN TURKOLOGIST GORDELEVSKY IN 1920's IN ANKARA

Abstract

Academician, Professor of Moscow State University Vladimir Alexandrovich Gordelevsky (1876-1956) was orientalist – turkologist, specialist on Turkic language and literature, folklore. He graduated from historical – philological faculty of Moscow University. Gordelevsky had been practising Turkic, Arabic in 1904 – 1907 in Istanbul. From 1907 till 1918 he had been teaching Turkic language and literature at the Lazarev Institute. V.A.Gordelevsky brought innovations to ethnographic materials collected while travelling to Turkey and translated into Turkic language Russian literary works, as well as, works by V.M.Garshin and Chekhov. Being the author of more than 300 works about Turkic language, history of Turkey, ethnography, folklore and literature, Gordelevsky was the editor

of first “Turkic – Russian” dictionary, published in 1931. Gordelevsky’s the most important historical work is “Small Seljuk State of Asia”, published in 1941. A.V. Gordelevsky’s “Selected works” was published in “a four-volume collection” form. The first volume covers a part of Gordelevsky’s works about the history of Turkey, its tales and legends. The second volume contains works on language of Turkic and other foreign nations, folklore and literature. The volume includes various etudes and small researches on cultural and historical problems. The fourth volume consists of three parts. The first part includes historical and ethnographical works published in the first quarter of the XX century, as well as, firstly published work “ Istanbul in the XVI century”. The second and third parts contain V.A. Gordelevsky’s speeches, reports and researches dedicated to the famous Russian and foreign scientists. In the first volume his articles about “Tales and legends” were concentrated in four series. Stories about the miracles of 163 saints, collected under the title “Ottoman tales and legends”, were given in the first series. The second series was packed with 30 semi-headed legends under the title “Historical Ottoman tales”: “Origin of city names”, “Foundation of cities: building of Mosques”, “Conquering cities”, “Trojan horse”, “Cursed places(protected), “Memory of the kings”. Such stories as “Haji Bektashi”, “Iskender Zulkarneyn” and “The Ottoman movement to Europe” are in the third series. The forth series is called “Tales and legends collected in 1926-1928 in Turkey”. It includes stories about: in Istanbul(1-165), II in Ankara(166-175), “Haji Bayram, “Huseyn Gazi”, “Sharafaddin (sultan)”, “Kesikbash”, “Girkhlar”, “Ali’s stone”, “Nagshibandi Sultan”(Sheykh Huseyn Bahaddin),”Nuh”, “Abu Hanifa”, “Harun-ar-Rashid” taken from people’s mouth. In the article we intend to bring to academic audience’s attention and analyze, the parts concerning Ankara, given in the first volume. The legends and stories, collected in Yabanabad(176-177) was given in the III part, in Kirshehir in IV, in Aksaray in V, in Konyah in VI, in Kutahyah in VII, in Bursah in the VIII part. These are very interesting and valuable for scientific mass from point of view of investigating of Turkic history, literature and language by a Russian turkologist.

Keywords: Ankara, Gordelevsky, Ottoman, story, legend, Kesikbash, Kırklar.

Gordlevski'nin Ankara'da Derlediği Halk Rivayetleri

V.A. Gordlevskinin Ankara'da topladığı halk hikâyelerinden çıkardığı sonuçlara göre kutsal görülenlere ibadet – İslam'dan önce, “cahiliye” (putperestlik) döneminin kalıntısıdır. Fakat halk inançlarının gücü İslam'ı kabul edenlerde belli bir şekilde ilk olarak da Hz. Peygamberin kabrine ibadette kendisini göstermekteydi: Hz. Peygamberin ölümünden sonra insanlar onun mezarını ziyaret için akın ettiler ve buna karşı olanlar ise Allah'la ilgili Hz. Peygamberin dilinden konuştular: «Benim mezarımı tazim yerine dönüştürmeyiniz!».

Kur'an, hakikaten ölüme mahkûm olanlar arasında hayatını Allah yolunda, Allah'a ibadete harcamış mümin insanları ayırmıştır. Allah'ın rahmetiyle onlar kendilerini saadetle ödüllendiriyorlar, fakat onlar hayatta olanlara «ne hayır yapabilir, ne de zarar verebilirler». Buna rağmen kutsal kabul edilen ziyaret, sonradan İslam'ı kabul etmiş halkların yaşadığı yerlerde önemli görülmüş ve Hz. Peygamberin yasaklarına rağmen Müslümanların ziyaret ettiği yerlerden olmuştur.¹

Kutsal yerlerin ziyareti tek tanrılı dinlerde, Allah'la insanlar arasında olan boşluğu dolduruyor. İslam ruhuna aykırı olmasına rağmen Müslüman din adamları yine de kutsal hadislerle dayanarak halkın bu bakış açısını doğrulamışlardır.

Akademisyen Hacı Bayram Veli ile ilgili efsaneleri ilk defa onun memleketinde, Zulfazıl köyünde (Ankara civarında), ertesi gün pazarda rastladığı ve onu zanaatçı Reşit'in dükkânına davet ettiği yabancı birinin dilinden kaleme almıştı. Fakat bu efsaneleri Ankara'da herkes biliyor, her yerde tebessümle Hacı Bayram Veli'nin adı hatırlanıyordu. Ankara'nın önemli manevi şahsiyetlerindedir. Bir seferinde Hacı Bayram Veli dergâhının karşısında oturduğu zaman dergâhın yaşlı ziyaretçisi ile karşılaşmış ve onun dilinden evliyanın hayatından, aynı zamanda dergâhta gerçekleşen inanç ve merasimler ile söylentilere tanık olmuştur. Hacı Bayram Veli hakkında hatıralar yalnız Ankara'yla sınırlı değildi. TBMM Kırşehir milletvekili evliyanın hayatı hakkında ona daha kapsamlı bilgiler vermiştir.

¹ V.A.Gordlevsky, İzbranniye soçinenie, Moskova-1960, 1 Cilt, 321 s.

Hacı Bayram Veli. Onun dedeleri Anadolu'ya Horasan'dan gelip Zulfazıl (İhtimalen "Zu-l-tadıl" Arapça kelimelerin tahrif olunmuş şeklidir – "Cömert olmak") köyüne yerleşmiştir. Daha anne rahminde iken bir seferinde annesi ev kıyafetleriyle çeşmeye çamaşır yıkamaya gitmişti. O anda Cebrail ve Mikail melekleri güvercin şeklinde çeşmenin yanındaki ağaca konmuşlar. Kadın hiç bir şey olmamış gibi işine devam ederken anne rahminden bebeğin sesi duyulmuş: anne yüzünü kapat burada erkekler var, onlardan yüzünü kapatman gerekir.

Hacı Bayram-ı Veli türbesinde (Ankara'da) aşağıdaki yazı asılmıştır (şimdi yoktur):

بطن مادردہ حدایی ذکر ایله دی
قطب عالم حضرت حاجی بیرام ولی

Betn-i maderde Hudayı zikr eyledi

Kutb-i âlem Hazreti Hacı Bayram Veli,

1. Versiyon:

Çocukluğunda Hacı Bayram Veli çilingir olarak çalışmıştır. Bir gün onun ağası Mekke ziyaretine gidiyor. Günlerden bir gün delikanlı ağasının eşine ısrarla "Helva yap, ağam lezzetli bir şey yemek istiyor" dedi. Kadın, çocuğu kovarak düşündü ki çocuk şaka yapıyor ve kendisi yemek istiyor. Ertesi gün delikanlı yine ısrar edince kadın helva yaparak gence verdi. İkinci namazına beş dakika kala delikanlı bir anda Mekke'ye varıyor. Hala sıcak olan helva sahibine ulaşıyor. Delikanlı helva tabağını geri istiyor. Ağası kendisinin getireceğini söylüyor. Uzun zaman geçtikten sonra bayan artık bu olayı unutmuştu. Hacıların Mekke'den dönmeleri ile ilgili haber geliyor. Ankara ahali Akköprü tarafa onları karşılamaya gittiler. Delikanlı da onların arasındaydı. Sevinerek komşular hacıların omuzlarına atkı atmışlardı. Ağa, delikanlıyı görünce eşekten inerek ona sarıldı ve şöyle dedi: Ben Hacı değilim, odur!

Sözlerini kanıtlamak için delikanlının Mekke'ye gizemli şekilde ulaştırdığı tabağı gösteriyor. O andan itibaren delikanlı Hacı Bayram Veli oluyor. Hacılar Kızılırmak'a yaklaştıklarında eve elçi göndermişler ve Hacı Bektaş, hacıların yanına gider. Onlar Arapsun yakınında Kızılıgöz'ü denilen bir yerde buluştular. Gökyüzünü toz kaplamıştı, fakat Hacı kalabalık içinde Hacı

Bektaş-i Veli'yi görüp söyledi: "Bakın onu kutlayabilirsiniz. Ben hacı değilim, hacı benim hizmetçimdir".

2. Versiyon:

Hacı Bayram Veli köyde inekleri otlatıyordu. Bir gün onun yanına bir kadın gelerek ineklerini otlatmasını rica eder. Delikanlı uzun zaman bu kadının fikrinden vaz geçirmeye çalışıyor. İneklerinin kurtlar tarafından yenileceğini söyler. Fakat kadın bir türlü ikna olmaz. Neden bu kocaman sürüde illa kurtlar benim ineğimi parçalayacaklar diye kadın bir türlü buna bir anlam veremez. Sonunda delikanlının dediği oluyor. Kadın zannediyor ki çocuk kendisi mahsus bunu yaptırmış. İneklerini köpeklere parçalamış. Bu yüzden de çocuğu kadıya şikâyet eder. Delikanlı, mahkemeye ineğin kurtlar tarafından yenildiğini bir daha söyler. Kadı bu konuda şüpheliydi ve bu yüzden "tanığın var mı?" diye sordu. Genç "Var. Dağlarda" diye cevap verdi. Kadı gençle birlikte dağlara gider. Dağlar gencin dediklerini onaylar. Kadı gence inanır ve onu serbest bırakır. Hala oradaki kayalar birbirinin üzerinde bulunmaktadır. Ve onları nereye atarsanız atın sonuçta yine eski haline dönecektirler.

3. Versiyon:

Hacı Bayram Veli'nin çevresine yüzlerce derviş toplanmaya başlayınca, düşmanları Yıldırım Bayezid'e onun yönetimi ele geçirmeye çalıştığına dair söylentiler başladı.

Sultan, Hacı Bayram Veli için elçi gönderdi. Ancak yolda herkes Hacı Bayram Veli'den bahsediyordu. Bu süre içerisinde Hacı Bayram Veli salatalık ekmekle uğraşıyordu. Elçiye bekle salatalıklar olsun gideriz dedi. Elçi kızarak bağırmaya başladı. Fakat bir baktı ki daha Hacı Bayram Veli ekmeyi bitirmemiş. Fakat bir köşeden yetişmiş salatalıklar gözüküyor. Elçi hayret etse de Bayram Veli'yi acele ettirmeye devam ediyordu. Hacı Bayram Veli git ben sana ulaşırım diye onu geçirtirdi. Elçi gitti. Hacı Bayram Veli ise hala evdeydi. Nihayet Akşemseddin'in talebesini de yanına alarak bir anlık gözünü kapattı ve anında Edirne'ye ulaştı.

Bir diğer şekli: elçiyi görünce Hacı Bayram Veli dedi Bekle önce asır namazını kılalım sonra konuşuruz. Elçiyi konuşturmayan Hacı Bayram Veli

hemen sultanın sıhhatini sorar. Elçi Hacı Bayram Veli'nin her şeyi bildiğini anlar. Elçi iki gün bekledikten sonra Edirne'ye dönmesi gerektiğini söyledi. Sen git ben iki gün sonra gelirim dedi. (Kırşehir'de Müfid Efendi'nin dilinden yazılmıştır). Hacı Bayram Veli'nin yolu Gelibolu'dan geçtiği için burada o kardeşleri Yazıcıoğlu Mehmet ve Ahmet Bican'ı aydınlattı. Hatta içinde Muhammediye yazarı Yazıcıoğlu Mehmet için büyük eser yazmaktansa bir insan yetiştirseydin daha iyi olurdu diye söylendi. Bir yerlerde takılıp kalan elçiyi bekleyen Hacı Bayram Veli sultana gider. Hacı Bayram Veli Sultana yaklaşır. Saray ahalisi onu denemeye kalkışlar. Birisinin ölü gibi uzanmasını söylerler. Daha sonra ölmüş birisi için dua okumasını ondan isterler. Hacı Bayram Veli durumu anlayarak sorar ölü için mi, yoksa sağlıklı birisi için mi? okunan duayı istiyorsunuz hangisini okuyayım. Tabii ki ölü için olanı. Bunu okuyunca yerdeki insan canının verir. Fakat düşmanları bir türlü sakinleşmiyorlardı. Sultanın o bulunduğu odanın kapısına Kuranı saklayan düşmanlar Hacı Bayram Veli'nin nasıl davranacağını merakla bekliyorlardı. O biraz ilerleyerek gerisini gitmeyeceğini söyledi. Nedenini sorunca burada kutsal Kitabın bulunduğunu belirtti. (O girişten geçseydi kâfir diye idam edilecekti.) Hacı Bayram Veli Sultanın huzuruna çıktığında düşmanları zehirli şerbet ikram ettiler ona. Bu şerbeti nasıl içmemi emir ediyorsunuz diye sordu onlara onlarsa afiyetle dediler. Yok, o anlamda değil, padişah nediminin sağlığına mı bunu içsem dedi. Nasıl istersen dediler saray çalışanları. Hacı Bayram Veli şerbeti içince nedimin cansız vücudu yere düştü. Hacı Bayram Veli'nin gücünden teşvişe düşen sultan kaç derviş devamcısının olduğunu ona sorar. O da bir iki kişi der. Sultan ona inanmaz. Bunu üzerine Ankara'ya dönen Hacı Bayram Veli Hıdırlitepe'de çadır kurar. Orada bir gömlek ve bir kuzu saklar. Daha sonra içlerinden Allah'a kurban seçeceğini söyleyerek öğrencilerinin yanına gelmesini söyler. Yalnız Hacı Bayram Veli'nin annesi ve öğrencisi (Akşemseddin) onun yanına gelir. Onlar çadıra girince kuzuyu kesen Hacı Bayram Veli gömleği kana sürerek dışarıda bekleyen diğer dervişlere gösterir. Herkes korkusundan oradan kaçar. Dervişlerinin cesaretsiz olması ile bağlı bilgi alınca sultan rahatlar. Saray ahalsinin çevresinde bulunan sultan Hacı Bayram Veli'den İstanbul'u fethedip edemeyeceğini sorar. Hayır der Hacı Bayram Veli. Bu senin nasibin değil

oğlundur. II Mehmet'e bu işte benim kösem (Köse-nişanlı kul demektir. Allah tarafından bilgilendirilmiş.) Akşemseddin yardımcı olacaktır.

Bir diğer şekli: bahçede bir çocuk geziyordu. Hacı Bayram Veli onu içeri çağırmasını emretti. Çocuk içeri girerek Hacı Bayram Veli'nin elini öper. Daha sonra Hacı Bayram Veli der Aferin fatih-babası anladı ki oğlu ünlü olacak. (Kırşehir'de Müfid Efendi'den kaleme alınmıştır.) Bir defasında hayatın anlamıyla bağlı Sultan sohbetine başlar. Hacı Bayram Veli sadekalplilikle hayatın anlamının yemede içmede ve zamanında ihtiyaçlarının karşılanmasında gördüğünü söyler. Sultan kızarak onu kovar. Birkaç dakika sonra bahçeye çıkmak ister sultan ama çıkamaz. Hacı Bayram Veli'yi hatırlayan Sultan onu çağırır. Hacı Bayram Veli eliyle sultanın karnına dokununca kabızlık geçer. Bir süre Hacı Bayram Veli sadrazamlık yapar. Bosna'da isyan çıkınca Hacı Bayram Veli oraya gönderilir. Giderken Hacı Bayram Veli yanına öğrencisi Akşemseddin'i de alır. Akşemseddin'in oğlu Mehmet babasıyla Hacı Bayram Veli'nin arasında kuryer görevi yapmaktaydı. Hacı Bayram Veli'nin gücünü gören sultan camide hocalık yapmasını ister. O herkese Hacı Bayram Veli'ye ne kadar saygı duyduğunu göstermek istiyordu. Aksicuma camisinde (Edirne'de) Hacı Bayram Veli'nin çıktığı kürsü halen korunmaktadır. Kürsü bir köşede bekletilmektedir. Üzerinde şöyle bir yazı var: Bu yer Hacı Bayram Veli'ye mahsusdur. Kürsüye bir kutu yaslatılmıştır. Orada camiye temizlemek için gereken süpürge ve diğer malzemeler bulunmaktadır².

İstanbul 7 kere ablukaya alınsa da hep başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Bir keresinde Sultan II. Mehmet bir hadisten yola çıkarak başaracağına inanır. Ve tekrar hamle yapar fakat yunanlılar tarafından hamlesi def edilir.

Günlerden bir gün sultan Kasımpaşa'daydı yanında Hacı Bayram Veli de vardı. Hacı Bayram Veli dua ediyordu. Aniden o altınboynuzun karşı sahilinde düşman cephesinde Yunanlılar için dua eden Cebali-babanı gördü. Hacı Bayram Veli hemen secde ederek Allahım ya benim ya da Cebali-babanın canını al dedi. Böylece o toprakta kafasını kaldırmadan bekledi. Allahu Teâla Hacı Bayram Veli'nin içten gelen dualarını kabul ederek II Mehmet'e zafer bahşetti. O zaman Hacı Bayram Veli Cebali-baba'nın yanına koşarak onun cansız vücuduna sarıldı (Kırşehir'de H.Tahsin'in ağzından kayda alınmıştır).

² V.A.Gordlevskyy, İzbranniye soçinenie, Moskova-1960, 1 Cilt, 448 s.

Diğer bir nüsha: İstanbul'u ablukaya aldıktan sonra II Mehmet Hacı Bayram Veli'ni yanına çağırtdı. Fakat Hacı Bayram Veli ben çok yaşlandım sana öğrencilerimi göndereceğini söyleyerek gitmekten imtina etti. Daha sonra sultana 40 derviş gönderdi. Onlar Yedikuleli sarayın yakınında suya halılar sererek Sarayburnu'na taraf yüzdüler. Ve şehre girdiler. Sevinen Sultan Hacı Bayram Veli'yi ödüllendirmek istedi. Fakat Hacı Bayram Veli istemedi. Fakat öğrencisi Akşemseddin ona toprak hediye edilmesi konusunda sultanı ikna etti. Vatanına döndükten sonra Hacı Bayram Veli mütavazi hayat sürmeye devam etmiş toprakla uğraşıyordu. Hacı Bayram Veli Ankara'da vefat etti. Onu caminin aşağı kısmında gömmüşler. Kendi çilehanesinde. Burada ona mahsus kemer ve teslim taşı bulunmaktadır. Ankara'da onun gömüldüğü ve doğduğu yer özel saygı ve sevgiyle anılmaktadır. Cuma günleri caminin giriş kapısında (erkek ve ya kadın) 1,5 veya 2 yaşında olmasına rağmen yürüyemeyen kucakta ayakları bağlanmış çocuk tutarlar. Camiden namazını kılıp çıkan ilk insan adamın elindeki makasla ipi keser. Caminin pencerelerinin birinde küçük fincana benzer derinlik bulunmaktadır. Anneler buraya konuşamayan çocuklarını getirir. Hocaya süt vererler. Hoca sütü bu derinliğe döker. Çocuk da o sütü içer. Zul-fasil köyünde Hacı Bayram Veli'nin evi hala korunmaktadır. Dünyaya geldiği türbesinin küçük korkuluklu pencereleri bez parçalarıyla sarılmıştır. Kimin ateşi çıkarsa o buradaki acı salatalıklardan yer ve türbeye gider. Ateşi hemen geçer. Şimdi türbe kilitlidir. Köyün yukarı kısmında Hacı Bayram Veli'nin annesi Fatime sultan gömülmüştür. Onun mezarının çevresinde ateş düşürücü acı biberler yetişir.

Kutsalların gücüne güven ("evliya") nerdeyse Ortodoks (mesleğinde sabit ve seri olan) mezhep sembolüne dönüşmüştür. Ünlü Osmanlı ilahiyatçısı Birgevi, 16. yüzyılda kendi tezinde şu şekilde öğretiyor: "yani kabullenmelisin ki, kutsal addedilenin mucizeleri – hakikattir.³ Doğrudur, Türkiye'de de kutsallara tapınmayı reddedenler olmuştur. Örneğin, Cevdet Paşa kendi "Tarihinde"⁴ yeniçerilerin mahfene ait olan bir olayı şöyle anlatıyor ki, ulamalardan olan Abdül Kadir, kutsal Karaca Ahmed'in yönetime karşı olan Bektaşilerle direk ilişkisi olduğunu addetmiş olduğu için ona karşı çıkmayı düşünüyormuş, bu yüzden o şahsı hemen durdurdular ve gördüler ki, onun mucizeleri herkesçe kabul

³ V.A.Gordlevskyy, İzbranniye soçinenie, Moskova-1960, 1 Cilt, 321 s.

⁴ V.D.Smirnov, Obraztsovie proizvedenie osmanskoy literaturı v izvleçeniyah i otrivka, SPb. 1903, 161 s.

edilendir. Osmanlı kutsallarına inam seri olarak toplanmış zor unsurları ve öğeleri kendisinde tamamlıyor. Şüphesiz ki, bazı kurallar eski döneme aittir, Müslüman bakış açısından dönek geçmişin kalıntılarında mürekkeptir. Örneğin, ecdatların ibadeti ev bekçileri ve şehitlere tapmak; mezarlıkta biten ağaçlara tapmak, mezarlıkta kurban kesmek şeklinde muhafaza edilerek korunmuştur.

Müellifin nöbeti kanaati şu idi ki, kutsal addedilen Osmanlıların ibadetinde, keza komşu Hristiyan Osmanlı-yunanların etkisi biliniyor. Yunanların etkisi esasen kadınların aracılığıyla oluyordu: Osmanlıların evinde yunan kadınları haremelerde bile vardı ve kutsal addedilenlerin rivayet ve efsanelerinde yunan etkisinin değişik aşamaları bu şekilde sağlamaşıyordu. Bu konuya ilişkin birkaç örneği Gordiyevskiy şu şekilde kaleme alıyor: “Andreyevski`den olan bir rahip bana aktarmıştır ki, İstanbul`da onlara eli kurumuş bir Müslüman kadın yaklaşmış ve ondan ona İncil okumasını rica etmiştir. Belli ki, o Allah`ın gücüne inamını yitirmiş ve Hristiyanlardan yardım istiyor. Sadece İstanbul`da değil, uzak illerde Müslümanlar memnuniyetle Hristiyan papazın yanına gidiyorlar; örneğin, Sivas ilinin Karahıcar arazisinin bir köyünde papaz vardır ki, onun yanına Müslümanlar yardım için geliyorlar. Brussk ilinde Müslüman kadınları Hristiyan kadınları dinliyor ve onlar içinde mum yakmalarını havale ediyorlar.” Böylece, Müslümanlarda Müslümanlıkla - Hristiyanlığın karışması vuku buluyor. O yerlerdeki iletişim daha güçlüdür Müslümanlar kutsal addedilenleri kendi ellerine almağa çalışıyorlar.

Mesala Hüseyin Gazi - hakkında hikâyeni Zu-l-fasilda namelum tanıdıktan işitmiştir. Hüseyin Gazi Seyit Battal Gazi`nin yandaşlarından olmuştur. Ankara`yı fethetmiş. Düşmanlar çok olduğundan mücadele zor olmuştur. Ona Şambakpir (Bu Şemmas adının halk tarafından tahrifidir) adlı Hristiyan papaz yardımcı olmuştur. Geceler gelerek düşmanın konumu hakkında bilgi veriyordu bu papaz. Hüseyin Gazi mağarada saklanıyordu. Fakat bir keresinde düşmanlar onu ele geçirerek başını kestiler. Hüseyin Gazi başını götürüp dağa çıkmış ve böyle söylemiştir beni şuracıkta gömersiniz. Karapurçak köyünün insanları onun isteğini gerçekleştirdiler. Yaslanarak dağa çıktığı ağacı da oradadır. Kayalardan üzerine su akmaktadır. Hüseyin Gazi`ye yardımcı olan papaz gizli şekilde Müslüman olmuştur. Fakat yerli Hristiyanlar onu şehit olunca Ziraat okulunun arkasında bulunan Dışkalesi`nde gömdüler. Hüseyin Gazi`nin kahramanlığını bilen Ankaralılar

evlatlarını savaşa gönderirken eve sağ salim dönsün dağda kurban keseriz diye adak adarlar. Hüseyin Gazi şehit olunca onu yolunu Seyit Battal Gazi'nin yandaşlarından Ahmet Tarrak (Ankara'ya saldırmıştır) ve Abdül Vahap Gazi (Sivas'a çıkan) devam etmişler. Abdül Vahap Gazi Sivas'ta dağda gömülmüştür. (Zul-fasılda bilinmeyen biri anlatmış) Bilgiler şehirde müellifin yalnız dolaşırken tesadüfen karşılaştığı ve bu konularda pek bilgisi olmayan şahıslardan alınmıştır.

O zamanlarda Osmanlıların gözünde kocaman ağaçlar kutsal addediliyordu: onlar mezarda bitiyorsa onlara kimse dokunmuyor, eğer birisi onun dalını da olsa kırıp evinde yakarsa kırılmış ağacın altında gömülmüş adam gece onun rüyasına girerek ona eziyet eder.

Araştırmacı düşüncelerine devam ederek yazıyordu ki, hastalıktan tedavi yöntemi arayan kadınlar arasında şöyle bir gelenek vardır – kutsal addedilenin mezarının başındaki demire veya ağaca saçlarının telinden veya elbiselerinin küçük bir kısmından bağlıyorlar: ve böylece onlar addediyorlar ki, bunu yapmakla hastalıktan kurtuluyorlar. İncil devrindeki gibi çok vakit mezara sıradan bir dokunuş hastayı iyileştiriyor, onlar addediyorlar ki, kutsal addedilenlerden güç almış oluyorlar.

Şerafettin(sultan) Hüseyin Gazinin kardeşi Arslahan Camisinde gömülmüştür. Onun türbesinde Perşembe günleri ağlayan, öksüren ve hastalanan çocuklar anneleriyle gelirler. Türbe görevlisi çocuğun elinden tutarak mezarın etrafında döndürür.

Kesikbaş Hacırap mezarlığında türbenin altındaki sütunlarda gömülmüştür. Komşu-bakkalın Gordlevkiy'e dediğine göre o Hicazdan gelmiştir.

Anadoluhisar`da Bosfor`da kutsal addedilen Çınarlı Baba'nın kabri vardır. O, üzerinde haç olan taş altında yatıyor: Yunanlıların hikâyelerine göre geceler işte o piskopos asası (el ağacı) ile geliyor. Belli ki, o yerel yunan kutsal addedilenlerdendir. Fakat Müslümanlar bu ilde olan Hristiyanların bu fikrini inkâr ediyor ve Çınarlı Baba'nın Müslüman kutsallarından olduğunu söylüyorlar. Tartışma halen devam ediyor, çünkü kutsal addedilenin mezarı hala yol kenarındadır; eğer mezar herhangi bir caminin binasında yerleşseydi, o zaman tereddütler olmazdı ve Müslümanlar onun yunan kutsalı olmadığına kesin emin olurlardı. Örneğin, kutsal Cafer Baba "Zindankapusda" Vizantis

hapisane kalesinin yerinde gömülmüştür. Onun mezarını Müslüman kadınları ile beraber Hristiyan kadınları da ziyaret ediyorlar. Kutsal addedilen Gül Baba müslümanlar tarafından camiye dönüştürülmüş bir kilisedeki Hristiyan büstüdür⁵.

Yunanlardan Osmanlılara keza kutsal addedilen yerlerin suyunun gücüne inam da geçmiştir, yunanlar bir de kendi galiplerine geleneksel tespihlerini, çıraklarını, şamdanlarını hediye ediyorlardı.

Kırklar kayabaşı yakınındaki küçük mezarlıkta gömülmüşler. Aslen Horasanlı olanlar onlar burada savaşmış burada da vefat etmişler. Yakınlarda oturan Hasan ağa çocukken akşam kırkların gölge gibi gelip geçtiğini gördüğünü Gordlevskiye anlatmıştır. O rahmetli Pazar Ahmet'in hikâyesini de hatırladı. Akşam olunca kapılar açıldı. Aniden ellerinde kandillerle külahlı büyük adamlar gözüktü. Önceleri orada beş hafız Kuran okurdu. Mezarlıkta kadı Asker çelebi ve Ahmet Necmettin de gömülüdür. Kırkların mezarlarını çocuksuz kadınlar daha çok ziyaret ederler. Oradan aldıkları taşları çift sayarlar. Eğer tek taş kalırsa demek ki çocukları olacaktır.

Muhammed peygamberin ziyareti – onun hırkası, muy-i şerifi, sakal-ı şerifi, Peygamber'in ayağının izi kalmış taşlar onun irsinden olan Müslüman Osmanlılara kalmıştır. Ali'nin Şia ibadeti Türkiye'ye gelmiş, Küçük Asya'da öyle taşlar, kayalar vardır ki, oraya "Allah'ın arslanı adlanan" Ali ayak basmıştır (Bu taşlardan biri Şam'dan İstanbul'a getirilmiştir).⁶ Onlar inanıyorlardı ki, bu kutsal eşyalara, kabirlere dokunmak onları kötü kuvvelerden koruyacak.

Taş Ali. Kalede su kuyusunun yanında Ali'nin Hadırlık dağından attığı büyük mermer taş bulunmaktadır. Taşın üzerinde Ali'nin atının ayak izi vardır.

Sabbe neslinden olan, dini kuralları ciddi takip eden, firkayı naciye ("kurtuluş partisine") ait saraççı Reşid tarafından söylenilmiştir. Reşit mümin Müslümandır, o düşünmek istiyor ki, 72 millet içerisinde o "kurtuluş partisine" aittir (firkayı naciye) ve Hak yolundadır. Fakat onun akidesi-oldukça karışıktır, bir taraftan o mümin birisi olarak kutsalların gücünü inkar ediyor; onlara saygı göstermek haramdır hadisini hatırlatıyor (gayricai); onlar da bizler gibi sıradan

⁵ V.A.Gordlevskyy, İzbrannie soçinenie, Moskova – 1960, 1 Cilt, 323 s.

⁶ V.A.Gordlevskyy, İzbrannie soçinenie, Moskova – 1960, 1 Cilt, 322 s.

insanlardır ve onların da himayeye ihtiyacı vardır, Fatih okunmasında ve Ankara'nın gururu Hacı Bayram Veli onun için sıradan bir insandır; o ona karşı temkinli, hatta şüpheli yaklaşır; fakat Ankara'dan Edirne'ye ani seyahat motifi onun ruhuna yakındır; bunda o gerçek neler ise görüyordu-çağdaş uçakların uçuş hakkında yankısı. Fakat o Nakşibendi Sultan, Nuh, Numan ve Ebu Hanife, Harun er-Reşid hakkında konuşurken burada mucizeler normaldir ve doğaldır. İslam devrine kadar olan inançlarla mücadele etmeğe güçleri yetmemiş ve yasallaştırmışlar. Kutsal addedilenlerin ibadet kuralları artık Müslüman ibadetleri – Kuran'dan olan ("Fatih", "İhlas") sureleri ile değiştirilmiştir. Onların geleceği haber veren rüyalarına olan inançları "istihare" kaidesindedir.

Ünlü Osmanlı ilahiyatçısı Birgevi, 16. yüzyılda kendi tezinde şu şekilde öğretiyor: "yani kabullenmelisin ki, kutsal addedilenin mucizeleri – hakikattir"⁷ kanaatini söylediğinde Samanpazarı'nda defnedilen Nakşibendi Sultan'ın türbesinde (Şeyx Hüseyin Buhaeddin) mukaddesin kendisinin hırsız tutması ve türbedarın uykusuna girip olan hırsızlık hadisesini haber vermesi hikâyesi akla gelir.

Bir keresinde türbeye hırsız girerek seccadeyi çaldı. Türbe hayırseveri daha bir seccade aldı; hırsız yine çaldı. Bu zaman hayırsever sinirlendi ve dedi: "Peki, ben sana yine seccade alacağım, fakat senden onu yine çalsalar çatıyı senin başına yıkacağım". Utanmaz hırsız tekrar türbeye girmeyi başardı. O, halıyı alarak kapıya vardığında Nakşibendi Sultan bağırdı, sağ elinin serçe parmağını sallayarak. Sese insanlar geldi; türbedar hırsızı yakaladı ve o her şeyi kabul etti. Gece ise Nakşibendi Sultan hayırseverin rüyasına girerek ona söyledi: "Ben sana hırsız teslim ettim, ben onun bedenini gözden geçirdim, o çirkindi ve sadece sağ elinin serçe parmağı temizdi, ondan da ben onu yakalayabildim. Uykudan kalkan hayırsever korktu, Nakşibendi Sultan'ı o nasıl azarlayabilir ve kısa zamanda onun üzerinde kubbe inşa etti.

Qordlevski yazırdı ki, eski tanışı olan Nuriye⁸ göre 1905-1906-cı yıllarda büyük etnoğrafik material toplamıştır.

⁷ V.A.Gordlevskiy, İzbranniye soçinenie, Moskova-1960, 1 Cilt, 321 s.

⁸ K.K. Qorodiykiy, İz putışestviya po Turçii. Putevie oçerki "Vokruq sveta", M. 1907, №6, str. 90; №8, str.122

Nuridən işitdiği mavi boncuk ve dörd eşili erkek hakkında iki hikâyeni de rivayetleri kolleksiyonuna dâhil etmiştir.

Abu Hanife ve Harun ar-Reşit adlı iki hikâyeyi de Qordiyevskiye Raşit adlı şahıs tarafından söylenmiş, bu hikâyeler Müslümanların başkalarının emlakına karşı çok ciddi yanaşmaları hakkındadır.

Nuh. Nuh'un bir kızı vardı, iyi dindar kızdı, onu bir adam istemeye gelmiş. Adam Nuh'un hoşuna gider. Bir süreden sonra ikinci adam kızı istemeye gelir, ona da Nuh söz verir. Böylece, Nuh üç kişiye söz vermiş olur. Daha sonra yaptığının farkına vardığında Allah'a yüz tutarak onu bu zorluktan kurtarmasını diler.

Allah ona bir kedi ve bir eşeği kızı ile beraber bir odaya kapatarak bağlamasını emretti. Nuh söylenilenleri yerine getirdi. Odanın kapısını açtığında orada onun kızına benzer üç güzel kız vardı. Baba utandı, onlardan onun kızının hangisi olduğunu anlayamadı. O "muştanı" (deriyi taramak için metalik alet) göstererek onun neden yapıldığını sordu. İki kız düşünmeden yanıtladı: demirden, bakırdan, üçüncü ise soruyu yanıtlamadan önce Allah'ın adını çekti ve Nuh anladı ki, onun öz kızı budur.

Kızları evlendirdiler, işte bu yüzden de avretler de farklıdır: birisi-inatçı, eşek gibi, ona ne dersin de o kendi dediğinden dönmez, diğeri sinsi ve haindir, kedi gibi; yalnız üçüncü Nuh'un gerçek kızı-Allah'ın selamı daim onun üzerinde olsun!-sakin ve itaatkârdır. Nikâha girerken her Müslüman Allah'a dua ediyor ki, ona Muhammed Peygamber'in şanlı kızı Fatıma'nın temiz neslinden avret nasip etsin. Qordiyevskiy Nuh hakkında hikâyeni ise Reşidden işitmiştir. (Bu efsaneyi "Bilge Natan'dan üç yüzük hakkında kendinin hikayisine yanıt olarak duymuşdu.)

Bir keresinde kendi aralarında din hakkında konuşmaya başlarken, Reşit hangi dinin hakiki olduğunu sormuşdu. Müellif ona Lessing'in (Alman yazarı Gothold Efraim Lessing (1729-1791) "Natan der Weise"/Bilge Natan/da dini tolerantlık) sözleriyle cevap vermiş, bu onun hoşuna gitmiş, fakat o hikâyenin-islamın üstünlük olmasını gören Müslüman rivayetin tahrifi.

Gordlevski eski tanıdığı Nuri (onun için 1905-1906-ı yıllarda büyük etnografik malzeme toplamışdı) – önceleri tembел öğrenci, şimdise güçlü ticaretçi-ona onun kadınperest ruhuna yakın rivayetler getirdiğini söylüyor. Bu etnografik olmadığında, fıkradır (bunların mahiyetçe aynı olduğunu pekâlâ anlıyorum kaydediyordu), Nuri'nin hikâyelerini burada ilaveten yazıyor, İstanbul hakkında olan fasılda değil.

Bir adamın 4 karısı vardı ve onların hepsini aynı derecede seviyordu. Fakat karıları kıskançlık yapmasın diye, her birisine mavi boncuk vererek ciddi şekilde susmalarını istemişti.

“Mavi boncuk kimdeyse onu hepinizden çok seviyorum!-derdi. Bu kelimeleri duyan her kadın, kocasının onu sevdiğini düşünüyordu. Fakat bir gün adamın hilesi belli oldu.

Hikâye, belli ki, yarıda kesilmiştir. İstanbul'da o iyi bilinir. Nuri'nin dükkânında oturduğu zaman iki genç eleman-kız dükkâna girmiş. Onların yaptığı şakaya yanıt olarak “Mavi boncuk kimdeyse, en çok onu seviyorum” demiş Nuri. Kızlar gülmüş.

Bu hikâye Nuri'ye dört karılı adam hakkında başka bir hikâyeyi hatırlattığını müellif yazıyor.

Bir adamın dört karısı vardı ve onlardan hiçbirisi rakibi olduğunu bilmiyordu. Yıllar geçti, karılarından çocukları oldu, onlar büyüdü. Sonunda onlara gerçeği anlatmak kararına vardı. Onlara ve çocuklara belli renkte elbise giymelerini emretti, Beykoz'a gidip belli bir zamanda çınar ağacının altında otursunlar. Kadınlar toplastılar. Nihayet uzakta adam gözüktü. Babasını gören çocuklar boynuna sarıldılar, adam ise karılarına yaklaşarak onları biri-birlerine takdim etti ve bundan sonra onlarla açık aşikâr yaşamağa devam etti.

Ebu Hanife. Bir keresinde Nüman kıyısında meyve ağaçları ekilmiş nehir boyunca gidiyordu. Suyun üzerinde yüzen elma gördü. Nüman eğilerek onu aldı, elmayı ağzına götürerek dişlediğinde günah ettiğini hatırladı: ona ait olmayanı yedi. Geriye döndü, her tarafa baktı, nihayet üzerinde aynen o elmaların bittiği ağacı gördü, bir budağında da o bahtsız elmanın düştüğü gövdecik gözüküyordu.

Sahibin kapısını çaldı ve o kapıyı açtıkta dedi:

“Senin elmandan dişledim ve beni korku sardı, çünkü sorgu-sual günü Allah benden cevap soracak; ben senin yanına geldim ki, uygun bildiğini edesin. İstersen beni sına, istersen de affet”. Sahip dedi: “Sen benim bağımnda üç yıl boyunca ücretsiz çalışacaksın, ondan sonra ben de seni affedeceğim”. Düşündü Nüman, düşündü, fakat korkunç günü hatırlayınca razı oldu.

Üç yıldan sonra o sahibin yanına gelerek dedi: “Bu gün üç yıl tamamlanıyor; belki beni azat edesin?”-“Peki,-sahip dedi-fakat bir şartla. Benim kör, sağır, kolsuz ve çolak kızım var. Onunla evlensen, seni affedeceğim”. Nüman yine de tereddüt etti, fakat kıyamet gününün cezası düşünce onu razı olmağa ikna etti.

Nikâh bağlandı, imam Nüman'ı nişanlısının bulunduğu odanın kapısına götürdü, namaz kılarak onu odaya bıraktı. Nüman odaya girdi ve onun karşısında güzel bir kız duruyor. O, odadan çıktı ve sahibin yanına gelerek dedi: “Korkarım, yanlış olarak gereken yere girmemişim”.-“Budur, oğlum, bu senin karındır; evet ben diyordum ki, o kör, sağır, kolsuz ve çolaktır; fakat bu o demek ki, o hiçbir vakit çıkmadığı düzgün yoldadır, şeriata ters gelen hiçbir şeyi görmüyor ve duymuyor ve elini kanunla yasaklanmış kimseye uzatmıyor”.

Nüman karısının yanına döndü. Karısı hamile kaldı ve 9 ay 10 günden sonra Ebu Hanife dünyaya geldi. Onu 4 yaş 4 ay 4 gününde okula gönderdiler.

Derslerini kolayca öğreniyor ve öğretmenini sorularıyla şaşırtıyordu. 40 günden sonra Ebu Hanife Kuran'ı öğrenerek bitirdi, eve geldiğinde ise annesinin elinden öperek onu sevindirmek istiyordu. Fakat annesi, dine haddinden çok bağlı olduğundan, sinirlenerek dedi: “Bu senin zalim-babanın günahıdır, eğer o zaman o elmayı dişlemeseydi, sen Kuran'ı bir güne öğrenirdin”.

Yıllar sonra Ebu Hanife kâmilliye ulaştı. Tek ayaküstünde durarak iki rekâtlı namaz vakti, o Kuran'ı okuyarak bitirirdi artık.

Ebu Hanife büyüdü, artık imamdı. Bir gün yol giderken oğlan çocuğu bağırdı: “Bak adam geliyor, onun beşinci namazdan önceki abdesti subh namazına kadar kuvvededir”. Ebu Hanife anladı ki, bu ona yukarıdan gelen

emirdir ki, geceyi namaz kılarak geçirirse, böylece akşam abdesti sabaha kadar kuvvede kalacak.

Bazı kutsal addedilenlerin oluşturduğu Vizatis sisteminin etkisi ile Osmanlılar kendi halk ülkülerini, kutsal addedilenlerin oluşması için gerçekleştiriyorlardı. Sıkça kabirde olan bir ifade ve yahut bir yer efsaneye dönüşüyordu. Türkiye`de artık öyle bir yer yok ki, onun kendi hamisi olmasın; öyle bir mezarlık yok ki, onu çevrede oturan insanlar ziyaret etmesinler.

O dönemde halk hala da düşünüyordu ki, Sultan II Mehmet tarafından Konstantinapol`ün alınması onun için vuku buldu ki, sultanın ordusunda altı bin zahit varmış. Böylece halk Peygamberin bu şehrin Müslümanlar tarafından alınması sözünü yerine getirenleri, kutsal addedilen komutanların sırasına dâhil etmiştir.

Harun er-Reşid. Harun er-Reşit bir gün sarayda oturup övünerek dedi: “And içiyorum ki, ben böyle cennete girmeyeceğimse, Zübeyde ile bir kerelik boşanacağım”. Sonra o yanışını anlayarak ulemayı çağırdı ki, onu cesur anddan azad etsinler-kibirlikten. Ulemalar çok düşündü ve nihayet ilan ettiler ki, bu oldukça zor meseledir ve bunu yalnız Ebu Yusuf çözebilir. Halife Ebu Yusuf`u yanına çağırdı. Ebu Yusuf gelerek mütevazı kapıda durdu. Halife ona meseleyi anlattı ve Ebu Yusuf düşünceli şekilde durdu. Halife ikinci kez ona hitap etti, Ebu Yusuf dedi: “Ulemadan meğer böyle mi soruyorlar?”. Halife onun saygılı elinden tutarak yanında oturttu ve sorusunu yeniden tekrarladi. Fakat Ebu Yusuf susmağa devam etti. O zaman halife anladı ki, ulemanım karşısında ne kadar küçük bendedir, ellerini itaatkârlıkla göğsünde bükerek, ayakta üçüncü kez kendi şüpheleri hakkında bahsetti. Halifeyi dinledikten sonra Ebu Yusuf sordu: “Sen cennete girmek için ne yapmışsın?”. Halife sıralamağa başladı: “Mescit inşa ettim, kaynak, köprü, o-bu, orda-burda”. – Hiç öyle hal olmuş mu ki, sen bir günah iş gördüğünde, Allah karşısında seni korkular sara?”- diye Ebu Yusuf soruverdi. Halife düşüldükten sonra konuştu, karısının güzel hizmetçisi varmış. O onu çok beğeniyormuş. Karısına ne kadar yalvarmışsa da hizmetçisini ona satsın, kullanması için havale etsin, karısı razı olmamış. Bir keresinde hizmetçiyi yalnız yakalayarak onunla günaha girmiş, fakat sonra hatırlamış ki, o başkasının hakkına girmiş (çünkü hizmetçi ona mahsus değildi) ve dehşete kapılmış. Halife bu olayı

bahsettikten sonra, Ebu Yusuf seslendi: “Allah`a ant olsun ki, o cennete layıktır”. Kıpırdamadan dinleyen ulemalar paniğe kapıldılar. Ebu Yusuf ise bir hadisi örnek vekerek onların şaşkınlığına son verdi.⁹ (Her iki hikâye Gordlevskiye Reşid tarafından bahsedilmiştir, maksat Müslümanların başkalarının emlakına ve hakkına karşı çok ciddi yaklaşımlarıdır.)

Osmanlı kutsalları addedilenlere ibadetin incelenmesi ıslama kadar, yerel kültürlerde daha geniş ve derin aşikâr edilebilir. Tüm bunlar bir Rus Türkolog’unun Türk tarihi, edebiyatı ve Türk dili yönünde yaptığı çalışma açısından çok değerli ve önemlidir.

⁹ V.A.Gordlevskyy, İzbranniye soçinenie, Moskova-1960, 1 Cilt, 451 s.

Kaynaklar

- Akpınar T. “Gordlevskiy V.A.”, - Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, HIV. c.
İstanbul, 1996, s. 114-115
- Gordlevsky V.A. İzbranniye soçinenie, tom I Moskova-1960
- Gordlevsky V.A. İzbranniye soçinenie, tom II Moskova-1961
- Gordlevsky V.A. İzbranniye soçinenie, tom III Moskova-1962
- Gordlevsky V.A. İzbranniye soçinenie, tom IV Moskova-1968
- Smirnov V.D. Obratsovie proizvedenie osmanskoy literaturı v izvleçeniyah i otrivkah, SPb., 1903
- Qorodiykiy K.K. İz putışestviya po Turçii. Putevie oçerki “ Vokruq sveta”, M., 1907, №6, №8
- Kraçkovskiy İ.Y. “Vladimir Aleksandroviç Gordlevskiy-70”,-Trudı Moskovskoqo İstituta Vostokovedenii, t. IV, 1947.